კოლხურ თეთრზე არსებული გამოსახულებების გენეზისის საკითხისათვის

მწყერაძე გიორგი,
ი. გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
giorgi.mtskeradze@gmail.com

კოლხური თეთრის პრობლემა არა მარტო ქართული ნუმიზმატიკის, არამედ, საზოგადოდ, ქართული ისტორიოგრაფიის ერთ-ერთი ურთულესი პრობლემაა. მიუხედავად იმისა, რომ მის შესახებ ბევრი რამ დაწერილა, დღეისთვის მასთან დაკავშირებული არც ერთი საკითხი არ შეიძლება ჩაითვალოს საბოლოოდ გადაწყვეტილად. ეს, უპირველეს ყოვლისა, გამოწვეულია კოლხური თეთრის ანეპიგრაფიკული ხასიათით. მეორეც, წერილობითი წყაროები არაფერს გვაუწყებენ კოლხეთის სამონეტო საქმის შესახებ.

კოლხური თეთრის შესწავლას მრავალი ასპექტი აქვს. მათ შორის ძალზე საინტერესოა კოლხური თეთრის იკონოგრაფიისა და მათი სემანტიკის საკითხები.

კოლხური თეთრის რვა ნომინალის ავერსიდან, ოთხზე ლომია გამოსახული, ოთხზე კი ადამიანის (ქალღვთაების) თავი. ლომი მზის სიმბოლოა, [ვადბოლსკი. 1990. 19-35] ქალღვთაება კი - მთვარის[Куфтин. 1949. 254]. აქედან გამომდინარე, კოლხეთში მზესა და მთვარეს თანაბარ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ მათივე ზოომორფულ ცხოველებთან ერთად და, შესაბამისად, ამ კულტთა ატრიბუტებიც (ფრთოსანი ცხენი, ხარი, წერო) კარგად ჰქონდათ წარმოდგენილი ძველ კოლხეთში, რასაც ქვემოთ აღწერილი კოლხური თეთრის ნიმუშები ადასტურებს.

მათი აღწერილობა ასეთია:

I. ტეტრადრაქმა - შუბლი: მაღალი ხელოვნებით შესრულებული დაღრენილი ლომის თავის გამოსახულება. ზურგი: კვადრატუმ ინკუზუმში მოთავსებული ფრთოსანი რაშის პროტომა (წინა ნაწილი);

II. I ტიპის დიდრაქმა - შუბლი: მარჯვნივ მიმართული მწოლიარე ჰერმაფროდიტი (ფაფრიანი ძუ ლომი) გამოსახულება, რომელსაც თავი უკან აქვს მიბრუნებული. ზურგი: კვადრატუმ ინკუზუმში მოთავსებული მარჯნივ ან მარცხნივ მიმართული დაჩოქილი ხარისთავიანი ქალის ფიგურა;

III. II ტიპის დიდრაქმა - შუბლი: ხაზოვან წრეში ადამიანის (ღვთაების) მარჯვნივ მიმართული თავი. ზურგი: კვადრატუმ ინკუზუმში ერთმანეთის საპირისპიროდ მიმართული ადამიანის თავები;

IV. III ტიპის დიდრაქმა - შუბლი: ხაზოვან რკალში ჩასმული მარჯვნივ მიმართული ადამიანის პროფილი. ზურგი: ერთმანეთის საპირისპიროდ მიმართული ხარის ორი თავის გამოსახულება ორ კვადრატუმ ინკუზუმში (ხარები ერთმანეთის იდენტურია);

V. დრაქმა - შუბლი: ლომის თავის გამოსახულება პირდაპირ. ზურგი: კვადრატუმ ინკუზუმში მოთავსებული მარჯვნივ მიმართული ხარის თავი;

VI. I ტიპის ნახევარდრაქმა (ჰემიდრაქმა) - შუბლი: დაღრენილი ლომის თავის მარჯვენა პროფილი. ზურგი: კვადრატუმ ინკუზუმში მოთავსებული მარჯვნივ მიმართული ძუ ლომის პროტომა.

VII. II ტიპის ნახევარდრაქმა (ჰემიდრაქმა) - შუბლი: ხაზოვან ან წერტილოვან რკალში ჩასმული მარჯვნივ ან მარცხნივ მიმართული ადამიანის თავი. ზურგი: მარჯვნივ მიმართული ხარის თავი, რომელიც ხაზოვან რკალშია ჩასმული. მონეტების ზოგოერთ ცალზე ამოტვიფრულია ბერძნული ასოები - MO/ΣO, Φ, E, A, Δ, O;

VIII. ჰემიტეტარტემორიონი - შუბლი: მარჯვნივ მიმართული ადამიანის თავის გამოსახულება. ზურგი: მარჯვნივ მიმართული რომელიღაც ფრინველი, სავარაუდოდ წერო.

ამგვარად, გადავიდეთ კოლხურ თეთრზე არსებული გამოსახულებების გენეზისზე. ვინ არიან გამოსახულნი მასზე, რა სიმბოლური მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს იმ ზოომორფულ ფიგურებს, რომლებიც კოლხურ თეთრზე გვხვდება, რა კავშირი და პარალელები შეიძლება მოვუძებნოთ კოლხურ თეთრზე არსებულ ღვთაებებს მსოფლიოს სხვადასხვა უძველესი ცივილიზაციების რწმენა-წარმოდგენებთან და რელიგიურ პანთეონთან.

„წინა აზიის უძველესი მოსახლეობის ღვთაებათა პანთეონში მზე უმთავრესად ქალღვთაების სახით იყო წარმოდგენილი... საქართველოში ძველთაგანვე ასტრალურ ღვთაებათა პანთეონში პირველი ადგილი მზეს და მთვარეს ეკავა. ამასთან, მზე წამოდგენილი ჰყავდათ ქალღვთაების სახით (მზექალი, ბარბალე), ხოლო მთვარე - მამაკაცის სახით. ქართველები დიდ ყურადღებას აქცევდნენ მზის მოქცევასთან დაკავშირებულ მოვლენებს და ამ მნათობის მოძრაობასთან (ნაბუნიობა) აკავშირებდნენ ბარბარობას ანუ მზის დაბადების დღეობას და თვის კალენდარს“. [ბარდაველიძე, 1941, 36-47].

ხეთური საგალობლები (ჰიმნები) ძირითადად მზისადმი - მზის ღვთაებისადმია მიძღვნილი. როგორც ცნობილია, ხეთებს ჰყავდათ რამდენიმე მზის ღვთაება, სხვადასხვა ფუნქციითა და სქესით. მზე გვევლინება ვითარცა ყოვლისმხედველი და ყოვლისშემძლე, ადამიანთა მოწყალე, მათი დამცველი, ქვეყნის მომწესრიგებელი, ღვთაებათა შორის მბრწყინავი, მთელი ცისა და დედამიწის მანათობელი. მზეს ემონებიან ცის მეუფენი და დედამიწის ღმერთნი...

„მზის ღთაების საგალობელში აღწერილია ამ ღვთაების გამომგზავრება ცხენებიანი საბრძოლო ეტლით. მსგავსი მოტივები შეინიშნება სხვა ხალხების (ეგვიპტელების, დასავლეთ სემიტების) საგალობელში მზის ღვთაებისადმი“. [გიორგაძე, 1988, 164].

„ცხენი, როგორც მზის კულტის ელემენტი ითვლება ცის მაცნედ, განთიადისა და მზის სიმბოლოდ“ [ვადბოლსკი, 1990, 19-25.].

ტრუნდჰოლმის მზის ეტლი, რომელშიც ცხენია შებმული, არის ქანდაკება, რომელიც მიჩნეულია სკანდინავიური ბრინჯაოს ხანის მითოლოგიის უმნიშვნელოვანეს ნაწილად. ქანდაკება ძვ. წ. 1350 წლით თარიღდება.

ამგვარად, გამოდის რომ, ცხენი მზის კულტის ელემენტი და მისი შემადგენელი ნაწილია. ხოლო მისი გამოსახვა კოლხურ თეთრზე სრულიად ლოგიკურია (სურ. 1).

„სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთგზის აღინიშნა, რომ ლომის სიმბოლიკა აზიიდან უნდა შეჭრილიყო ეგეოსურ სამყაროში. ძველ შუამდინარულ, ხეთურ-იბერიულ, ეგვიპტურ, სპარსულ, ძველბერძნულ და რომაულ ხელოვნებაში ლომის სიმბოლო ძალზე გავრცელებული და აქტუალურია. ირ. სურგულაძემ საზოგადოდ, ზოომორფული სიმბოლიკის შესწავლისას ყურადღება მიაქცია იმ გარემოებას, რომ ლომი მოქცეულია აზიური და კავკასიური ქალღმერთების თანმხლებ ცხოველთა ასაბიაში“. აქვე უნდა

სურ. 1.

აღინიშნოს ლომის კულტის გავრცელება ძველი საქართველოს ტერიტორიაზე, სადაც არქეოლოგიური გათხრების შედეგად მოპოვებულ მასალებზე, კერძოდ სარტყელზე გამოსახულია ლომის ფიგურა, რომელსაც ადამიანის თავი აქვს და ისარს ისვრის [სურგულაძე, 1993, 34, 84-95.].

„ეგეოსურ სამყაროში მცირე აზიის ტერიტორიაზე მდებარე ძველ ქვეყნებსა და კრეტაზე ლომს ნაყოფიერების ქალღვთაების საკულტო ცხოველად მიიჩნევდნენ“... ლომის სიმბოლურობას ადასტურებს ისიც, რომ ხეთური ქალღვთაებების თანმხლები ცხოველები იყვნენ ლომები. რეა-კიბელეს ეტლში სწორედ ისინი არიან შებმულნი. მითოპოეტური თვალსაზრისით, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ძუ ლომის სიმბოლურ გააზრებას, ვინაიდან იგი დედობის სიმბოლოდ აღიქმება და მრავალი დედა-ქალღვთაების ატრიბუტად გვევლინება [სულავა, 2005].

ძველ ხალხებში, მათ შორის ქართველებში, ლომი ითვლებოდა მზის და სინათლის განსახიერებად. მაგალითად ბაგრატის ტაძრის დასავლეთ ფასადზე, ზედა სარკმლის მარჯვენა მხარეზე, ლომისა და გველეშაპის ბრძოლის ამსახველი გამოსახულებაა. ლომი აქ მზის, ნათელის სიმბოლოა, რომელიც სიბნელეს, წყვდიადს ებრძვის. [ახვლედიანი, 2002].

„სახმეტი“ - ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ლომის ქალღმერთთებს შორის (ეგვიპტეში). გამოისახებოდა ანთროპომორფულად ან ლომის თავით. სახმეტი გაიგივებული იყო მუტთან. მუტი - „მზის დედა“, ახალი სამეფოს შუახანებიდან მუტს მოიხსენიებენ, როგორც „დედების დედას“ [ხვედელიძე, 2013, 276, 399].

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია წარმოდგენა შევიქმნათ იმასთან დაკავშირებით, თუ რატომ არის კოლხურ თეთრზე გამოსახული ლომი - მზის ზოომორფული სიმბოლო და მისი ატრიბუტი (ფრთოსანი ცხენი.)

რაც შეეხება, ლომის გამოსახულებიანი კოლხური თეთრის სხვა დეტალებს ვფიქრობ, საკმაოდ საინტერესო და ღრმა შინაარსის შემცველია დრაქმა (ლომის თავი პირდაპირ (an face) ხარის თავი მარჯვნივ), რომლის ავერსზე გამოსახულ ლომს 19 დანაყოფიანი ფაფარი აქვს, ანუ ჩემი აზრით, მზის 19 სხივს განასახიერებს (სურ. 2).

„მთვარის ციკლიც“ და მთვარის მოქცევაც 19 წლიანი პერიოდულობით ხასიათდება. ასევე არსებობს 19 წლიანი „მზის წელი“. ვფიქრობ, ლომის ფაფარი სწორედ ამას განასახიერებს, ამის თქმის საფუძველს იძლევა მონეტის რევერსზე გამოსახული ხარის

თავი კისერზე წერტილების გარეშე, ანუ მთვარისა და მისი ზოომორფული სიმბოლოს ,,ასაკი“ ნულის ტოლია.

გარდა ამისა, ძალზე საინტერესოა ფარაონ ეხნატონის გამოსახულება (ეხნატონი ოჯახით. ძვ. წ. XIV ს.), სადაც ატონი ანუ მზე (მზის ღმერთი) 19 სხივითაა გამოსახული (სურ. 3).

სურ. 2.

ამავე შინაარსის უნდა იყოს ირანული გამოსახულება, ქალღვთაება ანაჰიტა, რომელიც ლომზე დგას არტაქსერქსე II-ს წინაშე. მის გარშემო მზის 19 სხივია გამოსახული (სურ 4).

აქედან გამომდიანრე, შესაძლოა კოლხური თეთრის ამ ნომინალზე ამგვარი სიმბოლური დეტალი შეიძლება იყოს გამოხატული და გარკვეული კავშირი ჰქონდეს ძველ მითო-რელიგიურ წარმოდგენებთან.

კოლხური თეთრის I ტიპის დიდრაქმაზე გამოსახულ ფიგურებს (სურ. 5) და მათ სიმბოლურ მნიშვნელობებს, შესაძლოა გარკვეული კავშირი მოვუძებნოთ ძველი მსოფლიოს ხალხთა რელიგიურ პანთეონში.

მზის ღმერთი შამაში (შუმერული უთუ). შამაშს უმაღლესი სტატუსი ჰქონდა ძველ-ბაბილონურ პერიოდში. მისი სიმბოლო იყო მზის დისკო, მსახური კი ადამიანი-ხარი“. [სამსონია, 2008, 126].

სურ. 3.

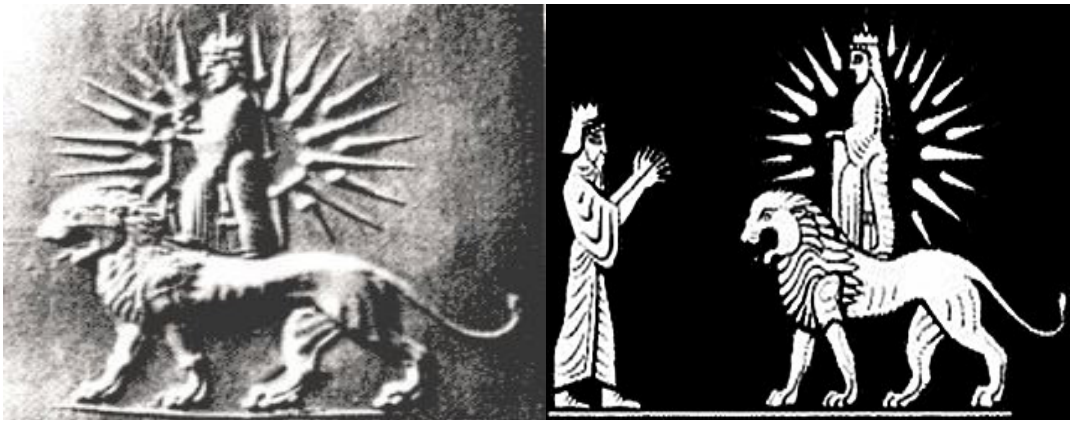

სურ. 4.

ხეთურ კერპთა უმეტესობა ანთროპომორფულია, წარმოდგენილია ორივე სქესის ღვთაებანი. ამასთანავე, ქალღვთაებანი როგორც წესი, სხედან, მამაკაცი ღვთაებები კი დგანან... ვხვდებით ღვთაებათა განსხვავებულ პოზასაც, როდესაც ღვთაება მუხლ-მოდრეკილია.

მცირეაზიული იშთარი (ხურიტული შაუშქა) ორბუნებოვანი ღვთაება იყო, მდედრისა და მამრის თვისებებით. იგი ლომზე დგას [გიორგაძე, 1988, 140].

სამხრეთ-დასავლეთ ირანში აღმოჩენილია პროტო-ელამური ვერცხლის მინიატურული ქანდაკება ძვ. წ. 3100-2900 წწ.იგი წარმოდგენილია დაჩოქილი ხარისთავიანი ფიგურის სახით.

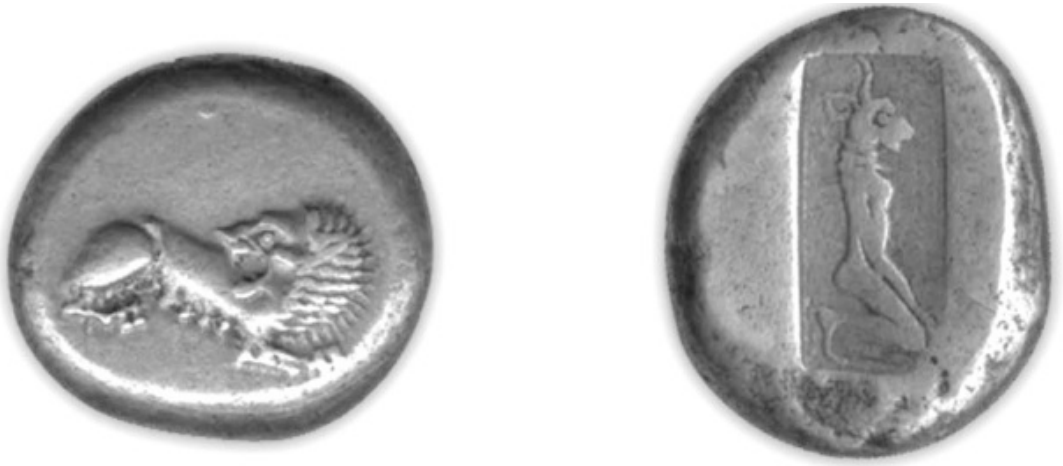

სურ. 5.

დაჩოქილი ხარისთავიან ფიგურასთან მიმართებაში, საქმე უნდა გვქონდეს მდინარე-ღვთაება ფაზისის იკონოგრაფიასთან [ლორთქიფანიძე, 1998, 80-81.]

ეგვიპტური ღვთაება ისიდა, რომელიც დაჩოქილია და თავზე ხარის რქები ადგას, ადიდებდა ნილოსს. [ხვედელიძე, 2013, 171].

შუმერული ნაყოფიერების ქალღმერთის ინანას იპოსტასი არის ფაფრიანი ძუ ლომი, რომელიც კოლხურ თეთრზეც არის გამოსახული. მისი მამა არის მთვარის ღმერთი სინი, დედა - ნინგალი სინის მდედრული ცალი, ძმა - უთუ მზის ღმერთი.

ამგვარად, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ კოლხურ თეთრზე გამოსახული დაჩოქილი ხარისთავიანი ფიგურა საკმაოდ ახლოს დგას ზემოთ ჩამოთვლილ ღვთაებებთან, როგორც ვიზუალურად, ისე დეტალებით და ჩემი აზრით, შინაარსობრივადაც. მთავარი კი ამ ღვთაებების მნიშვნელობაა. ისინი დაკავშირებულნი არიან ნაყოფიერებასთან, წყალთან (მდინარესთან), ამინდთან, რაც მნიშვნელოვანი ელემენტებია უძველესი ხალხების ცხოვრებაში.

კოლხური თეთრის II ტიპის დიდრაქმასთან (სურ 6) დაკავშირებით მრავალი მოსაზრებაა გამოთქმული.

სურ. 6.

სერგო მაკალათია II ტიპის კოლხური დიდრაქმის შუბლის გამოსახულებას არტემიდე-დალისთან აკავშირებდა, ევგენი პახომოვის აზრით, მონეტის ავერსზე „დამოუკიდებელი ადგილობრივი ღვთაებაა“ ამოტვიფრული, ზოგოერთი მას ჰერასთან აიგივებდა, ზოგი რეაკიბელასთან და სამთავიან ჰეკატესთან, რომელიც მონეტაზე მოთავსებული სამი ერთნაირი გამოსახულების მიხედვით, მთვარის სამ ფაზას ასახიერებს, ა. ბულტინოვა თვლიდა, რომ ჰეკატეს ქვეშ უნდა იგულისხმებოდეს ადგილობრივი ფასიანელი ღვთაება. საკითხთან დაკავშირებით თავისი აზრი გამოთქვა ინგლისელმა ისტორიკოსმა ჯონ ჰაიდნმა. მისი მტკიცებით, ამ მონეტების შუბლზე გამოსახულია ფრიქსე, ხოლო ზურგზე - მისი ორი ვაჟი [დუნდუა, 2003, 37].

ჩემი აზრით, II ტიპის დიდრაქმაზე გამოსახულია ტრიადა - შუბლზე მთავარი ღვთაებაა, ხოლო ზურგზე - მისი ორი მსახური - მთვარის კულტთან დაკავშირებული ღვთაებები. ამ ჰიპოთეზასთან ახლოს დგას ხეთურ-ხურიტული რწმენა-წარმოდგენები.

იშთარის მსახური ღვთაების როლში გამოდის ქალღვთაებათა წყვილი: ნინათა და ქულითა, რომლებიც ასევე ემსახურებიან მამაკაცის სახით წარმოდგენილ ე.წ. „ძახილის“ იშთარს. მსგავსი წყვილი მსახური თუ მცველი ღვთაებანი იყვნენ, აგრეთვე ხეთური წყაროების სხვა მონაცემთა მიხედვით, ხურიტული წარმოშობის შერი (ხურ. „დღე“) და ხური (ხურ. ღამე). ეს უკანასკნელნი იყვნენ ღვთაებრივი ცხოველები და, ამავე დროს მცველი თუ მსახური ღვთაებანი ხურიტული ტაროსის ღვთაება თეშუბისა, რომელიც მოგვიანებით ხეთებმაც გააღმერთეს თავისი წყვილი ღვთაებითურთ.

ამგვარად, მთავარ ღვთაებასთან ერთად, აღნიშნული წყვილი ღვთაებანი ქმნიდნენ ღვთაებათა ე. წ. „ტრიადას“ (შდრ. იშთარი - ნინათა - ქულითა; თეშუბი - შერი - ხური; ტაროსის ღვთაება - ხაცი - ნამნი და სხვ.), რომელიც ფუნქციონალურად ერთ დიდ კულტს განასახიერებდა [გიორგაძე, 1988, 145].

ფარნავაზმა დააარსა სრულიად ახალი კულტი - ღვთაებათა სამეული არმაზის უზენაესობით. იგი უნდა შექმნილიყო ღვთაებათა აღწერილობის ძველ მცირეაზიულ მოდელთან მიმსგავსებით. ჩანს, ასეთი „მოდელი“ არსებობდა ანატოლიაში არა მარტო ხეთურ-ხურიტულ ხანაში, არამედ მომდევნო პერიოდშიც (ძვ. წ. I ათასწლეულში), როდესაც ხეთურ-ხურიტული კულტურისა და რელიგიის ტრადიციები ჯერ კიდევ არ იყო გამქრალი აღმოსავლეთ მცირე აზიაში [გიორგაძე, 1988, 150-151].

ცნობილია, რომ არაბეთში ისლამამდე გავრცელებული იყო მთვარის ღმერთის ქალიშვილების თაყვანისცემა. არაბული წარმართული ღვთაებები: ალ-ლათ, ალ-უზა და მანათი ღვთაებათა სამეულს ქმნიდა.

ეგვიპტური ღვთაება თოთი (მთვარის ღმერთი) სამგზის გაბრწყინებულად, ტრისმეგისტად იწოდება [ხვედელიძე, 2013,155-157.].

რაც შეეხება, კოლხურ თეთრზე გამოსახულ ქალღვთაებასა და ხარს, მისი კულტი შეიძლება ითქვას, განხილული ღვთაებებიდან უძველესია საქართველოში და მათ რელიგიურ პანთეონში გამორჩეული ადგილი ეკავათ (სურ. 7.).

სურ. 7.

თავდაპირველად „დიდი დედა“. „ღმერთების დედა“ სხვადასხვა სახელით გვხვდება, ხოლო უფრო გვიან მისი კულტი გაფორმდა, როგორც ქალღმერთ „კიბელას“ თაყვანისცემა. კიბელას, რომელიც მარადმოქმედ, სიცოცხლის მომნიჭებელ ბუნების ძალას განასახიერებს, უძველესი დროიდან თაყვანს სცემდნენ მცირე აზიაში. ამ კულტის სამშობლოდ მიჩნეულია ფრიგია, საიდანაც ის გავრცელდა ლიდიაში, ლაკონიაში, ბითვინიაში, კაპადოკიასა და მცირე აზიის სხვა ქვეყნებში [Антонова, 1977, 67].

ნაყოფიერების მდედრობითი სქესის ღვთაებას შუმერები უწოდებდნენ ნინას, ნანას, (ნინნი, ინანა). იბერიაში აინინასა და დანანას სახელით მოიხსენიებდნენ. ასურეთსა და ბაბილონში მას თაყვანს სცემდნენ იშთარის სახელით და სხვ. ხშირად, განსაკუთრებით ხეთების ხელოვნებაში იგი წარმოდგენილია ლომებზე ამხედრებული. მისი კულტი ფართოდ იყო გავრცელებული მცირე აზიასა და შავი ზღვის ჩრდილოეთ სანაპიროზე [კეჭაყმაძე, 1961, 34, 35].

„ღმერთების დედის“, ანუ „დიდი დედის“ კულტი ფართოდ ყოფილა გავრცელებული საქართველოშიც, როგორც ვ. ბარდაველიძე აღნიშნავს „დიდი დედის“ თაყვანისცემა ქართველ ტომებში ჯერ კიდევ გვარონული წყობილების რღვევის ხანას განეკუთვნება [ბარდაველიძე, 1957, 61].

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ხარისა და ქალღმერთის

გამოსახულებას ვხვდებით კოლხური მონეტების ერთ ჯგუფზე. კოლხური თეთრების რევერსზე ხარის გამოსახულება, თუ ერთის მხრივ, მიუთითებს მიწათმოქმედი ხალხის, კოლხების შემეცნებაში საქალაქო ცხოვრების გაჩენის შემდეგაც ხარის კულტის ცხოველმყოფელობაზე, მეორეს მხრივ, აშკარად განსაზღვრავს, თუ რა დატვირთვა აქვს ავერსზე ამოტვიფრული ქალღმერთის გამოსახულებას. ეს არის მიწათმოქმედთა და პირუტყვთა მფარველი ღვთაება, კოლხეთის მთავარი დედაღმერთი [Куфтин, 1949, 254].

გამოსახულებათა შეხამების თვალსაზრისით ურეკის ორმოსამარხში ქალღვთაების სკულპტურასთან ერთად შემთხვევითი არ არის კოლხურ თეთრზე ხარღვთაების ქანდაკების აღმოჩენა [მიქელაძე, 1985, 62].

ამგვარად, ნაშრომში გამოთქმული მოსაზრება შემდგომი კვლევის საგანს წარმოადგენს, რომელმაც შესაძლოა „გასაღები“ მოგვცეს კოლხურ თეთრზე არსებული გამოსახულებების გენეზისის დადგენის საქმეში.

გამოყენებული ლიტერატურა

ახვლედიანი, გ. (2002). *მითოლოგიის საკითხები ექვთიმე თაყაიშვილის ხელნაწერ ნაშრომებში.* ლიტერატურული ძიებანი №24.

ბარდაველიძე, ვ. (1941). *ქართველთა უძველესი სარწმუნოების ისტორიიდან (ღვთაება ბარბარ-ბაბარ).* თბილისი.

გიორგაძე, გ. (1988). *ათასი ღვთაების ქვეყანა (ხეთები და ხეთური ცივილიზაცია).* თბილისი.

დუნდუა, გ. (1970). კოლხური თეთრი. *ძეგლის მეგობარი კრ.23.*

დუნდუა, გ. (2003). *კოლხური თეთრი (ზოგადი მიმოხილვა).* იბერია-კოლხეთი. საქართველოს ანტიკური პერიოდის არქეოლოგიურ გამოკვლევათა კრებული #1. თბილისი

ვადბოლსკი, მ. (1980). *საქართველოს ჰერალდიკური სიმბოლიკა.* თბილისი.

კაპანაძე, დ. (1969). *ქართული ნუმიზმატიკა.* თბილისი.

კეჭაყმაძე, ნ. (1961). *უცხოური წყაროები საქართველოს შესახებ.* წიგნი II. თბილისი.

ლორთქიფანიძე, ო. (1998). *მდინარე-ღვთაება ფასისი („კოლხური დიდრაქმების“ I ტიპის იკონოგრაფიისთვის.* - ძიებანი № 1. თბილისი.

სამსონია, ნ. (2008). *შუამდინარული გლიპტიკა.* თბილისი.

სულავა, ნ. (2005). *ლომის მეტაფორა „ვეფხისტყაოსანში“.* ლიტერატურული ძიებანი. №26 (ნაწილი I)Куфтин, Б. А. (1949). *Материалы к археологии Колхиды.* Тбилиси.

ხვედელიძე, მ. (2013). *ძველი ეგვიპტის ენციკლოპედია.* თბილისი.

Антонова, Е. (1977). *Антропоморфная скульптура древних земледельцев Передней и Средней Азии.* Москва.

Бардавелидзе, В. (1957). *Древнейшие религиозные верования и обрядовое графические искусство.* Тбилиси.

სურათების აღწერილობა

1. კოლხური ტეტრადრაქმა.
2. კოლხური დრაქმა.
3. ეხნატონი ოჯახით. ძვ. წ. XIV ს.
4. ქალღვთაება ანაჰიტა არტაქსერქსე II-ს წინაშე.
5. I ტიპის კოლხური დიდრაქმა.
6. II ტიპის კოლხური დიდრაქმა.
7. II ტიპის კოლხური ნახევარდრაქმა.

For the genesis of images on the Colchian white

Mtskeradze Giorgi,
I. Gogebashvili Telavi State University
giorgi.mtskeradze@gmail.com

Summary

The present work aims to research the genesis of images on Colchian White.Who are depicted on him, also what should be indicated by the letters depicted on the II type hemidrahm, What connection and parallels can we find the gods of the Colchian white with the beliefs and performances of the various ancient civilizations of the world and the religious pantheon.

The problem of the Colchian White is not only Georgian Numismatics, but also of Georgian historiography. Although, much has been pubblished about it, nowadays many issues related to it can not be considered as a final decision. This is primarilyitis due caused by unepigraphic character of Colchian white. Secondly, written sources do not say anything about the case of the colchian coins.

The study of Colchian white has many aspects. Among them is very interesting issues of iconography and their semantics.

In the Colchis, the Sun and the Moon were equally important. Accompanied by zoormorphic animals, accordingly, the attributes of this cult were well represented in ancient Colchis.